

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ЧЕМОДУРОВА НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 342.56:342.7

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ–2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»

Науковий керівник

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Сербин Руслан Андрійович,

Національна академія внутрішніх справ,
проректор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Манжула Андрій Анатолійович,

Науково-дослідний інститут публічного права,
провідний науковий співробітник відділу

кандидат юридичних наук

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Інститут кримінально-виконавчої служби,
викладач кафедри загальноправових дисциплін

Захист відбудеться «22» лютого 2017 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «20» січня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К.М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із прийняттям нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у частині правосуддя було внесено також низку змін і до Конституції України. Ці кроки ознаменували початок судово-правової реформи в межах виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань у сфері забезпечення реального втілення демократичних стандартів судового захисту прав і свобод громадян, передусім у їх взаємовідносинах з органами публічного управління. Водночас численні суперечки, що супроводжували процес ухвалення зазначених законів, а також труднощі, які виникають на початкових етапах їх реалізації, наочно демонструють усю глибину та серйозність кризи національної системи правосуддя, реформування якої вимагає вжиття більш рішучих і радикальних заходів. Так, за межами судової реформи залишилися питання, розв'язання яких очікувала широка громадськість. По-перше, яким обсягом повноважень мають бути наділені судді, щоб об'єктивно та неупереджено розглядати, а за необхідності, скасовувати рішення інших гілок державної влади, не посягаючи при цьому на принцип розподілу влади. По-друге, яким обсягом повноважень мають бути наділені інші гілки влади при вирішенні питань кадрового, матеріально-технічного, організаційного та іншого забезпечення судової гілки влади, щоб забезпечити реальний рівень її незалежності. По-третє, ужиття яких заходів дозволить убезпечити суддів від політичного впливу і тиску під час розгляду та вирішення справ, однією зі сторін в яких виступають представники вищих органів державної влади. По-четверте, ужиття яких заходів дозволить забезпечити виконання судових рішень, прийнятих не на користь влади.

Необхідність вирішення зазначених питань, насамперед, зумовлена тим, що роль суддів у демократичних країнах полягає не лише в покаранні громадян за адміністративні й кримінальні правопорушення, розв'язання цивільних і господарських спорів, а й у відстоюванні інтересів суспільства щодо принципових політичних питань та захисту інтересів громадян у їх взаємовідносинах із суб'єктами публічного управління. Проте національна судова система на сьогодні не повною мірою відповідає зазначеним вимогам. Адміністративні суди, створення яких розпочалось ще 15 років тому, не виправдали покладені на них очікування. Їх діяльність і прийняті рішення досить часто є предметом критики, що негативно впливає на їх авторитет та рівень довіри до них громадськості. Наведені вище обставини зумовлюють розроблення та запровадження заходів щодо подальшого реформування не лише організаційних засад функціонування системи адміністративних судів і зміцнення гарантій незалежності суддів адміністративних судів.

Крім суто практичної цінності, обрана тема становить значний науково-теоретичний інтерес. Річ у тім, що до сьогодні проблеми реалізації принципу незалежності суддів саме в адміністративному судочинстві не були предметом комплексного наукового аналізу. З одного боку, адміністративно-правовий статус суддів адміністративних судів та адміністративно-правове регулювання їх діяльності досліджували такі науковці, як В.Б. Авер'янов, В.О. Басс, В.М. Бевзенко, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, А.Л. Борко, І.Л. Бородін, В.В. Галуцько, Ю.В. Гаруст, Ю.В. Георгієвський, І.П. Голосніченко, О.Ю. Дрозд, М.П. Запорожець, Л.В. Коваль,

В.В. Ковальська, І.Б. Коліушко, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, А.А. Манжула, М.В. Лошицький, Н.Р. Нижник, Ю.С. Педько, А.В. Руденко, А.О. Селіванов, Р.А. Сербин, Є.Ю. Соболев, В.К. Шкарупа, К.В. Шкарупа, І.В. Шруб та інші. З іншого боку, принцип незалежності судової гілки влади в цілому і, як похідний від нього, принцип незалежності суддів, розглядали в своїх роботах такі відомі дослідники конституційного права та судоустрою, як В.Ф. Бойко, Т.В. Галайденко, О.В. Гончаренко, В.В. Городовенко, А.А. Іванищук, П.Ф. Карпечкін, Р.О. Куйбіда, Н.А. Кузьменко, В.Т. Маляренко, Л.М. Москвич, О.Н. Панченко, О.М. Пасенюк, С.В. Прилуцький, Д.М. Притика, О.І. Радченко, М.Д. Савенко, І.Л. Самсін, В.Є. Скомороха, В.С. Стефанюк, А.А. Стрижак, В.І. Шишкін, С.Г. Штогун та інші.

Проте, не заперечуючи наукову цінність проведених зазначеними вченими досліджень, варто зауважити, що більшість із них не відповідає сучасній суспільно-політичній ситуації в державі та тим завданням, які поставлені перед адміністративними судами у зв'язку із реформуванням державного апарату та підвищенням ролі громадянського суспільства в управлінні державними справами. Наявність прогалин у теорії та їх недостатня урегульованість в законодавстві обумовлюють актуальність та необхідність проведення подальшого науково-теоретичного дослідження, спрямованого на пошук та обґрунтування найбільш перспективних напрямів зміцнення гарантій незалежності суддів адміністративних судів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дисертації належить до числа пріоритетних у галузі удосконалення адміністративного процесу, розбудови судової системи загалом та інституту адміністративного судочинства зокрема. Зміст та основні положення роботи відповідають основним завданням здійснення судово-правової реформи в Україні, а також спрямовані на реалізацію Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, а також Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (номер державної реєстрації 0107U008696).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів, узагальнення положень національного законодавства, міжнародно-правових актів та вивчення практики їх застосування комплексно дослідити принцип незалежності суддів адміністративних судів і на цій основі сформулювати теоретичні висновки та науково обґрунтовані пропозиції з удосконалення гарантій його реалізації.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні *задачі*:

- сформулювати зміст, характерні риси, а також визначити соціально-необхідну значущість принципу незалежності суддів адміністративних судів;
- виявити внутрішній та зовнішній рівні незалежності суддів адміністративних судів;

- систематизувати та проаналізувати нормативно-правові акти, якими визначено зміст принципу незалежності суддів та гарантії його забезпечення, виявити прогалини в даній сфері адміністративно-правового регулювання та обґрунтувати шляхи їх усунення;

- визначити зміст, поняття, ознаки та функції гарантій незалежності суддів адміністративних судів;

- сформулювати систему гарантій незалежності суддів адміністративних судів та провести їх класифікацію;

- розкрити гарантії реалізації принципу незалежності під час формування суддівського корпусу, виявити прогалини в правовому регулюванні даного питання та обґрунтувати пропозиції з їх подолання;

- проаналізувати закордонний досвід та на його основі визначити основні напрями підвищення ролі та значення незмінюваності у забезпеченні незалежності суддів адміністративних судів;

- обґрунтувати основні шляхи удосконалення порядку притягнення суддів до юридичної відповідальності.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають в процесі забезпечення адміністративно-правових засад реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та задач, в роботі використано сукупність як загальнонаукових, так і спеціальних методів і способів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт і предмет дослідження. *Діалектичний* метод дав можливість розглянути незалежність суддів як фундаментальний принцип, що визначає зміст і спрямованість розвитку всіх інших принципів забезпечення статусу суддів адміністративних судів (розділ 1, 2, 3). Метод *аналізу та синтезу* дозволив з'ясувати місце принципу незалежності в системі принципів правового статусу суддів адміністративних судів (підрозділ 1.1) та визначити співвідношення принципу незалежності суддів та гарантій його реалізації (підрозділ 2.1). *Логіко-семантичний* метод дозволив з'ясувати логіко-методологічні принципи побудови основних дефініцій і поглибити понятійно-категорійний апарат (підрозділ 1.1, 1.2, 2.1). Метод *системно-структурного аналізу* було покладено в основу визначення рівнів незалежності суддів адміністративних судів (підрозділ 1.2), а також системи гарантій незалежності суддів (підрозділ 2.2). Методи *класифікації та групування* застосовувались під час аналізу наукових підходів до класифікації гарантій незалежності суддів та обґрунтування авторського погляду на це питання (підрозділ 2.3). Використання *історико-правового* методу дозволило простежити еволюцію доктринальних поглядів на незалежність суддів адміністративних судів (підрозділ 1.1), а також розвиток його нормативно-правового регулювання (підрозділ 1.3). *Контент-аналіз документів* у поєднанні з методом *логічного аналізу* дозволив всебічно вивчити чинну систему нормативних актів, що визначають сферу застосування принципу незалежності суддів та гарантій його реалізації, виявити їх недоліки, прогалини та суперечності, а також розробити рекомендації, спрямовані на їх усунення (розділ 1-3). *Соціологічні* методи

використовувались при проведенні анкетування з метою вивчення правозастосовної практики, з'ясування наявних у досліджуваній сфері проблем, а також визначення найбільш оптимальних шляхів їх розв'язання (розділи 1-3).

Нормативну та емпіричну базу дослідження склали Конституція України, КАС України, КК України, КПК України, КУпАП, законодавчі та інші нормативно-правові акти, які забезпечують функціонування судової гілки влади загалом, та адміністративних судів зокрема, нормативні документи міжнародних організацій, ратифіковані Україною в установленому порядку, законодавство деяких зарубіжних країн, висновки та рекомендації міжнародних експертів, статистичні дані, аналітичні довідки, узагальнення судової практики та результатів проведеного анкетування 100 суддів адміністративних судів та 300 фахівців у галузі права.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що це одне із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексне монографічне дослідження, у якому здійснено повний аналіз принципу незалежності суддів адміністративних судів, визначено прогалини та розбіжності адміністративно-правового регулювання гарантій його забезпечення, а також зроблено спробу обґрунтувати шляхи їх усунення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків та пропозицій, що характеризуються науковою новизною, а саме:

вперше:

- обґрунтовано авторські визначення таких понять, як «принцип незалежності суддів адміністративних судів» та «гарантії незалежності суддів адміністративних судів», у яких відображено їх сутність, мету, завдання, характерні ознаки та сфера застосування;

- обґрунтовано необхідність закріплення додаткових гарантій незалежності суддів адміністративних судів в адміністративному процесуальному законодавстві, зокрема, шляхом доповнення системи основних принципів адміністративного судочинства, яка закріплена в ст. 7 КАСУ, таким принципом, як «незалежність суддів і підкорення їх тільки законові», а також детального закріплення його змісту в окремій статті КАСУ;

- з метою зміцнення та уніфікації гарантій суддівського імунітету обґрунтовано необхідність 1) чіткого законодавчого закріплення підстав, за наявності яких суддя може бути позбавлений імунітету від юридичної відповідальності; 2) доповнення КУпАП окремою статтею, у якій передбачити винятки із загальної процедури притягнення суддів до адміністративної відповідальності;

удосконалено:

- визначення основної мети, розширено: завдання, функції та систему ознак принципу незалежності суддів адміністративних судів, що враховують специфіку адміністративних справ та особливості правового статусу суддів адміністративних судів;

- систему елементів внутрішнього та зовнішнього рівнів незалежності суддів адміністративних судів;

- систему гарантій незалежності суддів адміністративних судів, до якої пропонується додатково включити такі гарантії, як «особливий порядок переведення судді до іншого суду», «встановлений законом порядок відсторонення судді від

здійснення правосуддя», «обов'язковість судових рішень і встановлення відповідальності за їх невиконання»;

- класифікацію гарантій незалежності суддів адміністративних судів, в основу якою покладено наступні критерії: сфера дії; характер правових норм, якими вони встановлюються; специфічні риси джерел походження; специфіка правового положення судді, функціональна спрямованість; сфера поширення; коло осіб, на які вони поширюються; термін дії; змістове наповнення;

- визначення незмінюваності суддів адміністративних судів під якою пропонується розуміти гарантоване безстрокове перебування судді на займаній ним посаді, за умови належного виконання суддівських повноважень, незалежно від бажання органу, який його призначив (обрав), а також виключно законодавче закріплення підстав і порядку припинення повноважень судді та його переміщення на іншу посаду;

дістало подальший розвиток:

- положення про доцільність скасування процедури першого п'ятирічного призначення суддів на посаду і запровадження моделі безстрокового виконання ними суддівських повноважень;

- положення про те, що на сьогодні найбільш оптимальним є такий механізм добору суддів: відбір кандидатів на посаду судді ВККСУ за конкурсною процедурою; прийняття рішення про призначення кандидатів, які пройшли конкурс, ВРЮ; затвердження рішення щодо кандидата Президентом України;

- положення про доцільність позбавлення ВРУ повноважень щодо надання згоди на затримання або утримування судді під вартою чи арештом, і віднесення його до компетенції ВРЮ;

- положення про необхідність скорочення законодавчо закріплених меж загальної недоторканості суддів та обмеження її рамками виключно функціонального імунітету;

- положення про доцільність часткової трансформації адміністративної відповідальності суддів у дисциплінарну.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції спрямовані на вдосконалення законодавства про судоустрій та практики його застосування, розвиток науки адміністративного права і процесу, підвищення рівня професійної підготовки спеціалістів юридичного профілю і можуть бути використані у:

- *правотворчій сфері* – при розробці нових нормативно-правових актів, якими визначаються концептуальні засади реформування судової гілки влади, а також при підготовці змін і доповнень до Конституції України, КУпАП, Законів України «Про судоустрій і статус суддів», інших нормативно-правових актів, що спрямовані на зміцнення гарантій незалежності суддів (довідка про впровадження результатів дослідження Інституту законодавства Верховної Ради України);

- *правозастосовній сфері* – для удосконалення діяльності правозастосовних органів щодо реалізації гарантій суддівської незалежності;

- *науково-дослідній роботі* – для подальшого розвитку положень науки адміністративного права і процесу з метою поглиблення теоретичних розробок

питань, пов'язаних зі зміцненням суддівської незалежності, а також при проведенні комплексних досліджень проблем удосконалення функціонування судової гілки влади (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *навчальному процесі* – під час удосконалення вже наявних та розробки нових програм і планів підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів юридичного профілю, при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій з питань функціонування судової гілки влади, а також під час викладання таких навчальних дисциплін і спецкурсів: «Адміністративне право України», «Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи», «Судово-правова реформа» (акт впровадження Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми у цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки були оприлюднені на таких міжнародних та національних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах: «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2015), «Пріоритетні проблеми юридичної науки: сучасний стан та перспективи вдосконалення» (Київ, 2015), «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (Одеса, 2016), «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (Київ, 2016), «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (Львів, 2016).

Публікації. Теоретичні положення і практичні рекомендації, обґрунтовані в дисертації, дістали відображення у 12 наукових публікаціях, п'ять з яких – статті, що опубліковані у наукових фахових виданнях України, дві – у зарубіжних наукових юридичних виданнях та п'ять – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації складає 197 сторінок. Робота містить список використаних джерел зі 246 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертації, розкривається зміст і стан наукового опрацювання проблеми, її значущість, визначаються мета, задачі, об'єкт, предмет і методологія дослідження, наукова новизна, практичне і теоретичне значення одержаних результатів, наводяться відомості про їх апробацію та публікацію.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження принципу незалежності суддів адміністративних судів» складається з трьох підрозділів, у яких розкривається загальнотеоретичні й методологічні підходи до розуміння сутності та змісту принципу незалежності суддів адміністративних судів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та зміст принципу незалежності суддів адміністративних судів»* визначається роль принципу незалежності суддів у реформуванні судової гілки влади загалом, та адміністративного судочинства зокрема. З цією метою аналізується стан науково-теоретичної розробки проблеми, а

також визначаються відмінності реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві від інших судових юрисдикцій.

Оскільки більшість сучасних науковців розглядають незалежність суддів саме як один з основоположних принципів функціонування судової гілки влади, дисертант дає загальну характеристику категорії «принцип», зокрема, аналізує різноманітні наукові підходи до її розуміння, а також обґрунтовані в літературі її різноманітні визначення. Провівши порівняльно-правовий аналіз, дисертант звертає увагу на відсутність єдиного загальноприйнятого погляду на систему характерних рис принципів права і, на основі узагальнення найбільш поширених підходів, формулює власну систему ознак, яка не лише зображає особливості реалізації принципу незалежності суддів, але й враховує специфіку адміністративного судочинства, в якому даний принцип набуває особливого значення.

Дисертант зосереджує увагу на визначенні місця принципу незалежності суддів адміністративних судів в системі правових принципів. З цією метою аналізуються різноманітні класифікації принципів права (залежно від рівня правового узагальнення, форми (способу) правового закріплення, функціонального призначення) і визначається місце принципу незалежності суддів у кожній із них.

У рамках безпосереднього аналізу змісту принципу незалежності суддів адміністративних судів, дисертант аналізує обґрунтовані в літературі визначення даного поняття, його внутрішню структуру, основну мету та загальні завдання, а також часові й просторові межі дії. Завершуючи загальну характеристику принципу незалежності суддів адміністративних судів, дисертант формулює його авторське визначення, в якому акумулює всі зроблені ним висновки.

Підрозділ 1.2 «Рівні незалежності суддів адміністративних судів» присвячений характеристиці зовнішнього та внутрішнього рівнів реалізації принципу незалежності суддів адміністративних судів. Аналізуючи зовнішній рівень незалежності суддів адміністративних судів дисертант, у першу чергу, зауважує, що він визначається рівнем захищеності адміністративного суду від будь-яких зовнішніх факторів. Залежно від характеру та правової природи таких факторів, в рамках зовнішньої незалежності суддів адміністративних судів дисертант виділяє чотири складові: 1) незалежність судової влади від інших гілок державної влади, що охоплює наступні аспекти: судова влада (а отже, й адміністративні суди) має бути а) незалежною від інших гілок державної влади; б) рівноправною з ними; в) наділена реальними важелями для стримувань і противаг; г) займати самостійне місце; 2) незалежність адміністративних судів від суспільно-політичних обставин в державі; 3) захист суддів адміністративних судів від незаконного втручання в їх роботу та в діяльність суду, що охоплює наступні аспекти: адміністративні суди мають бути функціонально відмежовані від інших органів державної влади; судді адміністративних судів мають бути надійно захищені від незаконного впливу та тиску з боку інших суб'єктів процесуальної діяльності; 4) соціально-економічна незалежність адміністративного судочинства.

Аналізуючи внутрішній рівень незалежності суддів адміністративних судів, дисертант зауважує, що він визначається факторами, які безпосередньо пов'язані із недосконалістю організації судової системи, недоліками законодавчого регулювання взаємовідносин між судьями та особами, які виконують управлінські функції в

адміністративних судах, а також невідповідністю особистих якостей суддів тим вимогам, що висуваються до суддівської професії. Відповідно до цього, в рамках внутрішнього рівня суддівської незалежності умовно виділяються три складові підрівні: 1) незалежність адміністративного суду як самостійної ланки судової системи; 2) незалежність суддів адміністративних судів від інших представників судової влади; 3) сумлінне виконання суддями своїх професійних обов'язків, дотримання ними моральних та етичних основ суддівської діяльності.

У підрозділі 1.3 «Адміністративно-правове регулювання принципу незалежності суддів адміністративних судів» здійснюється аналіз нормативно-правових актів, які визначають загальні засади реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві. У першу чергу, дисертант досліджує особливості закріплення даного принципу в радянському законодавстві. Аналізуються основні положення Концепції судово-правової реформи в Україні 1992 року та Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів 2006 року. Зокрема, визначається їх роль і значення у створенні системи незалежних адміністративних судів, а також у зміцненні гарантій суддівської незалежності; оцінюються позитивні здобутки, яких вдалося досягнути за роки їх реалізації, а також звертається увага на положення, які залишились декларативними. Особлива увага в дисертації приділяється характеристиці Конституції України, у восьмому розділі якої закріплюються основні засади функціонування судової гілки влади. Дисертант аналізує кілька проектів законодавчих актів, якими передбачається внесення змін до Основного закону, визначає їх позитивні сторони, а також недоліки та загрози, які вони несуть для незалежності суддів адміністративних судів.

Аналіз основних положень законодавчих актів, які були прийняті за роки незалежності України, дозволив дисертанту визначити основні тенденції розвитку законодавчого регулювання гарантій незалежності суддів адміністративних судів.

Автор робить висновок про необхідність закріплення додаткових гарантій незалежності суддів адміністративних судів в адміністративному процесуальному законодавстві. З цією метою пропонується доповнити систему основних принципів адміністративного судочинства, яка закріплена в ст. 7 КАСУ, таким принципом, як «незалежність суддів і підкорення їх тільки законові», а також детально прописати його зміст в окремій статті КАСУ.

Розділ 2 «Гарантії реалізації принципу незалежності суддів адміністративних судів» складається з трьох підрозділів, у яких розглядається елементи механізму реалізації принципу незалежності суддів.

Підрозділ 2.1 «Поняття, ознаки та функції гарантій незалежності суддів адміністративних судів» присвячений висвітленню сутності та змісту гарантій незалежності суддів адміністративних судів. У першу чергу, дисертант визначає роль, яку відіграють гарантії реалізації принципу незалежності в діяльності суддів саме адміністративних судів. Аналізує етимологічне значення термінів «гарантії» та «юридичні гарантії», а також обґрунтовані в літературі підходи до розуміння змісту юридичних (правових) гарантій. При цьому, для зручності аналізу, всі наукові підходи об'єднує в шість груп, а також додатково виділяє ще сім комплексних підходів. Проаналізувавши етимологічне та юридичне значення категорій, які лежать

в основі обґрунтованих в юридичній літературі визначень змісту правових гарантій, дисертант доходить висновку, що найбільш прийнятним у даному випадку є використання категорії «засоби». На підтвердження зробленого висновку дисертант наводить етимологічне значення терміну «засіб», розглядає його з позицій філософії, а також з точки зору функціонального призначення.

Окрема увага приділяється відмежуванню гарантій незалежності суддів адміністративних судів від принципів діяльності суддів. Визначаються ознаки та функції, що характерні для гарантій незалежності суддів адміністративних судів. Робиться висновок, що гарантії незалежності суддів адміністративних судів обов'язково мають законодавче закріплення, характеризуються сталістю і, водночас, є динамічними, мають комплексний, системний та пролонгований за колом осіб і часом характер, спрямовані на створення умов для належної, повної та ефективної реалізації судьями наданих їм повноважень.

Дисертант формулює авторське визначення «гарантій незалежності суддів адміністративних судів».

Підрозділ 2.2 «Система гарантій незалежності суддів адміністративних судів» присвячений систематизації гарантій незалежності суддів адміністративних судів. Дисертант зазначає, що на сьогодні в юридичній літературі відсутній єдиний підхід до класифікації гарантій незалежності суддів адміністративних судів. Визначивши основні правила класифікації, і проаналізувавши з огляду на ці правила обґрунтовані в літературі підходи до класифікації юридичних гарантій, дисертант з негативного боку відмічає не лише відсутність серед науковців єдиного підходу до класифікації гарантій, але також і безсистемність та порушення загальних правил при їх групуванні. У рамках визначення системи гарантій незалежності суддів адміністративних судів дисертант проводить порівняльний аналіз відповідних нормативно-правових актів і відмічає, що на сьогодні навіть в офіційних джерелах права представлено різні підходи до змістового наповнення системи гарантій незалежності суддів, а це негативно позначається на їх практичному застосуванні.

Аналізуються обґрунтовані в літературі підходи до змістового наповнення системи гарантій незалежності суддів. Проаналізувавши наукові погляди, а також численні нормативні акти, дисертант доходить висновку, що законодавчо закріплена система гарантій незалежності суддів є відкритою, може, і навіть потребує свого розширення й доповнення.

У *підрозділі 2.3 «Класифікація гарантій незалежності суддів адміністративних судів»* дисертант проводить розподіл і групування гарантій незалежності суддів адміністративних судів у класифікаційні групи на підставі різноманітних критеріїв. У зв'язку з цим, при класифікації гарантій незалежності суддів адміністративних судів дисертантом запропоновано обрати не один, а відразу декілька критеріїв.

По-перше, в залежності від сфери дії гарантій незалежності суддів адміністративних судів, дисертант класифікує їх на організаційні, процесуальні, економічні, соціальні. По-друге, залежно від характеру правових норм, якими вони встановлюються – на матеріальні та процесуальні. По-третє, залежно від специфічних рис джерел походження гарантій незалежності суддів адміністративних судів, дисертант виділяє відразу три самостійні підвиди: 1) залежно від юридичної

сили джерел; 2) залежно від суб'єктів прийняття джерел; 3) залежно від зовнішньої форми вираження джерел. По-четверте, залежно від специфіки правового положення судді, дисертант виділяє чотири самостійні підвиди класифікації гарантій незалежності суддів: 1) залежно від рівня конкретизації правового статусу судді адміністративного суду; 2) залежно від ієрархії суду, в якому працює суддя; 3) залежно від місця, яке займає суддя в ієрархії судових посад та специфіки виконуваних повноважень; 4) залежно від способу зайняття суддівської посади. По-п'яте, залежно від функціональної спрямованості юридичні гарантії поділяються на гарантії, що забезпечують реалізацію прав і свобод суддями адміністративних судів; гарантії, що забезпечують їх охорону; гарантії, що забезпечують їх захист; гарантії, що сприяють їх відновленню у разі порушення. По-шосте, залежно від сфери поширення – на гарантії, що забезпечують зовнішню незалежність суддів адміністративних судів; гарантії забезпечення їх внутрішньої незалежності. По-сьоме, за колом осіб – на гарантії, які поширюються виключно на суддів адміністративних судів; гарантії, які поширюються не лише на суддів адміністративних судів, але також і на членів їх сімей; гарантії, які спрямовані на забезпечення інтересів особи та держави, їх захист від неналежного виконання суддівських повноважень. По-восьме, за часовим критерієм – на гарантії, які діють на стадії формування суддівського корпусу; гарантії, що діють протягом усього часу виконання суддівських повноважень; гарантії, які зберігають свою дію навіть після припинення суддівських повноважень. По-дев'яте, залежно від змісту – на організаційні та функціональні.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантій незалежності суддів адміністративних судів» складається з трьох підрозділів, які присвячені аналізу основних гарантій незалежності суддів адміністративних судів.

Підрозділ 3.1 «Формування суддівського корпусу: поняття, зміст та основні напрями реформування» присвячений характеристиці механізму кадрового забезпечення адміністративного судочинства. Відповідаючи на питання: «чи спроможний гарантувати суддям адміністративних судів існуючий на сьогодні порядок їх призначення та обрання достатній рівень незалежності при розгляді та вирішенні адміністративних справ?», дисертант визначає основні переваги та недоліки законодавчо закріпленого порядку добору суддів адміністративних судів. З цією метою аналізуються відповідні положення чинних нормативно-правових актів, проекти законодавчих актів, а також обґрунтовані в літературі погляди науковців. Дисертант доходить висновку, що чинний на сьогодні порядок кадрового забезпечення адміністративного судочинства не відповідає міжнародним стандартам, є недосконалим та неефективним, а тому неспроможний забезпечити реальну незалежність суддів адміністративних судів від незаконного впливу й тиску з боку інших гілок влади. Визначаючи найбільш оптимальний механізм формування судового корпусу дисертант аналізує наявні на сьогодні моделі добору суддів, а також виявляє їх основні переваги та недоліки. При цьому основна увага зосереджується на аналізі таких способів формування судового корпусу, як обрання та призначення, а також їх різноманітні поєднання.

Проаналізувавши погляди науковців, чинне законодавство, міжнародні нормативно-правові акти, а також узагальнивши результати проведеного опитування, дисертант доходить висновку, що на сьогодні найбільш оптимальним є такий механізм добору суддів: 1) відбір кандидатів на посаду судді ВККСУ за конкурсною процедурою; 2) прийняття рішення про призначення кандидатів, які пройшли конкурс, ВРЮ; 3) затвердження рішення щодо кандидата Президентом України. Далі, наводиться цілий перелік переваг такого підходу у порівнянні з іншими моделями формування суддівського корпусу. На завершення, дисертант зазначає, що втілення в життя обґрунтованої вище моделі формування суддівського корпусу залежить від вирішення цілої низки принципів питань: по-перше, необхідно на конституційному рівні чітко прописати механізм добору суддів; по-друге, обмежити коло дискреційних повноважень Президента України щодо формування суддівського корпусу; по-третє, в законодавчому порядку чітко прописати строк та порядок прийняття Президентом України рішення про призначення на посаду судді тих кандидатів, які успішно пройшли процедуру кваліфікаційного відбору; по-четверте, обмежити право Президента України на звільнення з посади суддів як таке, що становить загрозу незалежності суддів; по-п'яте, в Конституції України закріпити вичерпний і максимально формалізований перелік вимог, які висуваються до кандидатів на посаду судді; по-шосте, в законодавчому порядку закріпити положення, згідно з яким указ Президента України про призначення на посаду судді є остаточним, не має зворотної сили та не може бути скасований; по-сьоме, переглянути склад, повноваження і правовий статус ВККСУ з метою консолідації всіх процедур, пов'язаних із добором суддів, їх кар'єрою і звільненням в єдиному органі; по-восьме, переглянути правовий статус, повноваження, порядок формування і склад ВРЮ.

Підрозділ 3.2 «Підвищення ролі та значення незмінюваності суддів у забезпеченні їх незалежності» присвячений визначенню основних шляхів зміцнення гарантій незмінюваності суддів адміністративних судів. У першу чергу, дисертант аналізує обґрунтовані в науковій літературі підходи до розуміння незмінюваності суддів, а також до її ролі та місця в системі гарантій забезпечення суддівської незалежності. Розкриває значення, яке відіграє незмінюваність в механізмі забезпечення незалежності суддів саме адміністративних судів.

У рамках загальної характеристики незмінюваності суддів адміністративних судів дисертант коротко зупиняється на розгляді історичних передумов її становлення з метою визначення основних напрямів розвитку в сучасних суспільно-політичних умовах. Аналізує законодавчі акти та на підставі проведеного аналізу в узагальненому вигляді виділяє основні положення, що у своїй сукупності утворюють зміст принципу незмінюваності суддів адміністративних судів у його сучасному розумінні. Підсумовуючи аналіз чинного законодавства, дисертант обґрунтовує авторське визначення незмінюваності суддів адміністративних судів.

З метою визначення перспективних напрямів підвищення ролі та значення незмінюваності суддів у забезпеченні їх незалежності, дисертант проводить порівняльно-правовий аналіз законодавчого закріплення незмінюваності суддів в національному законодавстві та в міжнародних нормативно-правових актах, а також аналізує зарубіжний досвід регулювання даного питання (Великобританії, Франції,

США, ФРН, Італії, Болгарії, Білорусії, Швейцарії, Японії, Грузії та інших). Розглядаються погляди науковців та політиків з приводу найбільш ефективних шляхів удосконалення чинної на сьогодні вітчизняної моделі незмінюваності суддів. Дисертант доходить висновку, що всі обґрунтовані ними пропозиції в загальному вигляді зводяться до трьох діаметрально протилежних підходів: 1) запровадження строкового обрання (призначення) суддів; 2) скорочення 5-річного строку першого призначення на посаду судді; 3) відмова від першого строкового призначення суддів та перехід до їх безстрокового обрання (призначення). Досить детальний аналіз переваг і недоліків кожного із зазначених підходів (в основу якого покладено аналіз проектів нормативно-правових актів, зарубіжного досвіду, міжнародних стандартів, висновків міжнародних експертів, поглядів науковців, а також результатів проведеного анкетування), дозволив дисертанту дійти висновку, що з метою зміцнення гарантій суддівської незалежності доцільно скасувати процедуру першого п'ятирічного призначення суддів на посаду і запровадити модель безстрокового виконання ними суддівських повноважень. При цьому наводиться ціла низка аргументів, які свідчать про особливу актуальність такого підходу для забезпечення незалежності суддів саме адміністративних судів.

У підрозділі 3.3 «Суддівський імунітет та його роль у забезпечення незалежності суддів адміністративних судів» розглядаються особливості кримінальної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності суддів адміністративних судів. Аналізуючи юридичну природу, а також передумови встановлення особливого порядку притягнення суддів до відповідальності, дисертант аналізує погляди на це питання науковців та міжнародних експертів. При цьому особлива увага приділяється висвітленню його актуальності для забезпечення незалежності суддів саме адміністративних судів. Детально аналізується зміст нормативно-правових актів, у яких дана гарантія знайшла своє офіційне закріплення, а також різноманітні погляди науковців на співвідношення недоторканості та незалежності суддів.

Проаналізувавши міжнародно-правові акти, обґрунтовані в літературі погляди науковців та судів, а також узагальнивши результати проведеного анкетування дисертант виділяє кілька ключових проблем, які потребують першочергового вирішення в рамках зміцнення гарантій імунітету суддів адміністративних судів від кримінальної відповідальності, а також обґрунтовує найбільш оптимальні шляхи їх розв'язання. Аналізуючи особливості притягнення суддів адміністративних судів до адміністративної відповідальності, дисертант виділяє кілька принципових моментів, які обов'язково необхідно врахувати під час реформування інституту адміністративної відповідальності суддів. Проаналізувавши зміст суддівського імунітету від цивільної відповідальності, дисертант доходить висновку, що в цілому положення національного законодавства у цій сфері відповідають загальновізнаним міжнародним стандартам. Разом з тим, аналіз міжнародних нормативно-правових актів, зарубіжного досвіду, рекомендацій міжнародних експертів, підходів науковців, а також узагальнення результатів проведеного анкетування дозволив дисертанту виділити деякі прогалини, які негативно впливають на рівень суддівської незалежності та обґрунтувати власну точку зору щодо найбільш оптимальних шляхів їх подолання.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у розробці проблеми забезпечення незалежності суддів адміністративних судів, формулювання обґрунтованих теоретичних узагальнень, а також пропозицій щодо вдосконалення законодавства та приведення його у відповідність до міжнародних стандартів. Найбільш важливими є такі висновки.

1. Під незалежністю суддів адміністративних судів необхідно розуміти закріплений в Конституції України та в інших законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах принцип організації та функціонування адміністративних судів, а також професійної діяльності суддів адміністративних судів, який характеризується регулятивністю, нормативністю, універсальністю, цільовою спрямованістю, імперативністю, самостійністю та об'єктивною обумовленістю і спрямований на забезпечення об'єктивного, неупередженого та безстороннього розгляду і вирішення адміністративних справ, створення висококваліфікованої та ефективної системи адміністративного судочинства, зміцнення правового статусу суддів адміністративних судів, а також забезпечення балансу між різними гілками державної влади шляхом створення умов для належного функціонування механізму стримувань і противаг.

2. У рамках зовнішнього рівня незалежності суддів адміністративних судів можна виділити чотири складові: 1) незалежність судової влади від інших гілок державної влади; 2) незалежність адміністративних судів від суспільно-політичних обставин у державі; 3) захист суддів адміністративних судів від незаконного втручання в їх роботу та в діяльність суду; 4) соціально-економічна незалежність. Внутрішній рівень суддівської незалежності умовно можна диференціювати на три складові: 1) незалежність адміністративного суду як самостійної ланки судової системи; 2) незалежність суддів адміністративних судів від інших представників судової влади; 3) сумлінне виконання суддями своїх професійних обов'язків, дотримання ними моральних та етичних основ суддівської діяльності.

3. Особливий характер адміністративних справ, у яких однією зі сторін обов'язково виступають суб'єкти публічного управління, вимагає законодавчого закріплення додаткових гарантій незалежності суддів адміністративних судів в адміністративному процесуальному законодавстві. З цією метою необхідно внести зміни та доповнення до КАСУ, спрямовані на розширення системи принципів адміністративного судочинства внаслідок включення до неї принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки законам.

4. Гарантії незалежності суддів адміністративних судів – це закріплена в Конституції України та інших законодавчих актах система різноманітних за своїм характером і змістом засобів, що забезпечують нормальну організацію та функціонування інституту адміністративного судочинства, його самостійність та ефективність, а також повне та безперешкодне виконання його завдань і функцій шляхом створення умов для належної та ефективної реалізації (дотримання, виконання, застосування і використання) суддями адміністративних судів наданих їм

повноважень, всебічної охорони та надійного захисту їх прав і законних інтересів від негативних зовнішніх і внутрішніх факторів, їх відновлення у разі порушення.

5. Закріплена в ч. 4 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» система гарантій незалежності суддів є відкритою, потребує свого розширення й доповнення шляхом включення до неї таких гарантій незалежності суддів: особливий порядок переведення судді до іншого суду, встановлений законом порядок відсторонення судді від здійснення правосуддя, обов'язковість судових рішень і встановлення відповідальності за їх невиконання.

6. Усі гарантії незалежності суддів адміністративних судів можуть бути класифіковані на декілька груп за різноманітними критеріями, залежно від: 1) сфери їх дії; 2) характеру правових норм, якими вони встановлюються; 3) специфічних ризиків походження; 4) специфіки правового положення судді; 5) їх функціональної спрямованості; 6) сфери їх поширення; 7) за колом осіб; 8) за часовим критерієм; 9) їх змісту.

7. Чинний порядок кадрового забезпечення адміністративного судочинства не відповідає міжнародним стандартам, є недосконалим та неефективним, а тому неспроможний забезпечити реальну незалежність суддів адміністративних судів від незаконного впливу й тиску з боку інших гілок влади. З урахуванням специфіки адміністративного судочинства, найбільш оптимальним є такий механізм добору суддів: 1) відбір кандидатів на посаду судді ВКСУ за конкурсною процедурою; 2) прийняття рішення про призначення кандидатів, які пройшли конкурс, ВРЮ; 3) затвердження рішення щодо кандидата Президентом.

8. Незмінюваність суддів адміністративних судів закріплена у вигляді гарантованого безстрокового (умовно) перебування судді на займаній ним посаді, за умови належного виконання суддівських повноважень, незалежно від бажання органу, який його призначив (обрав), а також виключно законодавче закріплення підстав і порядку припинення повноважень судді та його переміщення на іншу посаду. З урахуванням специфіки адміністративних справ, які уповноважені вирішувати судді адміністративних судів, з метою забезпечення їх незалежності, необхідно відмовитись від практики першого призначення суддів на п'ятирічний термін Президентом України і перейти до моделі безстрокового виконання суддівських повноважень.

9. З метою укріплення позицій суддівського імунітету у забезпеченні незалежності суддів адміністративних судів необхідно: 1) зміцнити гарантії недоторканості суддів під час притягнення їх до кримінальної відповідальності; 2) розширити та уніфікувати гарантії суддівського імунітету в адміністративно-деліктному провадженні; 3) обмежити гарантії імунітету суддів від цивільно-правової відповідальності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чемодурова Н. О. Нормативно-правове регулювання гарантій незалежності суддів адміністративних судів: основні проблеми та шляхи їх вирішення. Митна справа. 2013. №5 (89). Частина 2. Книга 1. С. 321-326.

2. Чемодурова Н. О. Організаційна незалежність як основна гарантія незалежності та неупередженості суддів адміністративних судів. Митна справа. 2013. Спеціальний випуск. С. 136-142.

3. Chemodurova N. O. Conceptual approaches to understanding the guarantees of independence of administrative judges Ukraine. Visegrad journal on human rights. 2015. №6. P. 34-38 (Slovakia).

4. Чемодурова Н. О. Методологічні підходи до визначення поняття принципу незалежності суддів адміністративних судів. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. №2. С. 87-92.

5. Чемодурова Н. О. Класифікація гарантій незалежності суддів адміністративних судів. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2016. №3. С. 120-130.

6. Чемодурова Н. О. Система гарантій незалежності суддів адміністративних судів. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. №3. С. 199-203.

7. Чемодурова Н. А. Независимость судей административных судов: содержание, структура, цели и функциональное назначение. Право и Закон. 2016. №1. С. 37-43 (Киргизия).

8. Чемодурова Н. О. Місце принципу незалежності суддів адміністративних судів в системі правових принципів. Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ: [матеріали круглого столу, м. Київ, Україна, 14 травня 2015 р.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 221-224.

9. Чемодурова Н. О. Функціональна спрямованість гарантій реалізації принципу незалежності суддів адміністративних судів. Пріоритетні проблеми юридичної науки: сучасний стан та перспективи вдосконалення: [матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Україна, 18-19 липня 2015 р.]. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2015. С. 248-251.

10. Чемодурова Н. О. Класифікація гарантій реалізації принципу незалежності суддів адміністративних судів. Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності: [матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, Україна, 9-10 вересня 2016 р.]. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 88-93.

11. Чемодурова Н. О. Зовнішній рівень суддівської незалежності. Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування: [міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, Україна, 9-10 вересня 2016 р.]. Київ: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 77-81.

12. Чемодурова Н. О. Внутрішній рівень суддівської незалежності. Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи: [матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, Україна, 16-17 вересня 2016 р.]. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 53-58.

АНОТАЦІЯ

Чемодурова Н. О. Адміністративно-правові засади реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2017.

Наукова цінність дисертації полягає у тому, що вперше в у вітчизняній адміністративно-правовій науці на монографічному рівні, з урахуванням положень чинного законодавства, міжнародно-правових стандартів і правозастосовної практики здійснено комплексний аналіз принципу незалежності суддів адміністративних судів, визначено недоліки адміністративно-правового регулювання гарантій його забезпечення, а також зроблено спробу обґрунтувати шляхи їх усунення.

У роботі аналізується зміст, характерні риси, а також визначається соціально-необхідна значущість принципу незалежності суддів адміністративних судів. Аналізуються внутрішній та зовнішній рівні незалежності суддів адміністративних судів. Здійснюється систематизація та аналіз нормативно-правових актів, якими визначено зміст принципу незалежності суддів та гарантії його забезпечення, виявляються їх недоліки та визначаються основні напрями удосконалення.

Особлива увага приділяється характеристиці змісту, поняття, ознак та функцій гарантій незалежності суддів адміністративних судів. Аналізується система гарантій незалежності суддів адміністративних судів, здійснюється їх класифікація та на основі проведеного аналізу обґрунтовуються пропозиції щодо їх оптимізації та розширення змісту. Обґрунтовуються основні шляхи удосконалення порядку притягнення суддів до адміністративної, кримінальної та цивільно-правової відповідальності.

Ключові слова: адміністративне судочинство, рівень незалежності суддів, гарантії незалежності суддів, добір суддів, недоторканність суддів, незалежність суддів, суддівський імунітет.

АННОТАЦИЯ

Чемодурова Н. А. Административно-правовые основы реализации принципа независимости судей в административном судопроизводстве. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2017.

Научная ценность исследования заключается в том, что впервые в отечественной административно-правовой науке на монографическом уровне, с учетом положений действующего законодательства, международно-правовых стандартов и правоприменительной практики осуществлен комплексный анализ принципа независимости судей административных судов, определены недостатки административно-правового регулирования гарантий его обеспечения, а также предпринята попытка обосновать пути их устранения.

В работе определяется роль принципа независимости судей в реформировании судебной ветви власти в целом, и административного судопроизводства в частности. С этой целью анализируется состояние научно-теоретической разработки проблемы, а также исследуются различия в реализации принципа независимости судей в административном судопроизводстве от других судебных юрисдикций. В рамках непосредственного анализа содержания принципа независимости судей административных судов, анализируются обоснованные в литературе определения данного понятия, его внутренняя структура, основная цель и общие задачи, а также временные и пространственные пределы. Также, исследуется внутренний и внешний уровни независимости судей административных судов, в рамках которых выделяются отдельные структурные элементы. Осуществляется систематизация и анализ нормативно-правовых актов, которыми определено содержание принципа независимости судей и гарантии его обеспечения, определяются их недостатки и обосновываются основные направления совершенствования.

Особое внимание уделяется исследованию правовой природы гарантий независимости судей административных судов, а также роли, которую они играют в деятельности судей именно административных судов. На основе проведенного исследования формулируется авторское определение гарантий независимости судей административных судов, в котором аккумулируются все сделанные в результате проведенного исследования выводы. На основе проведенного исследования делается вывод о необходимости расширения законодательно закрепленного перечня гарантий независимости судей. Обосновывается авторский подход к распределению и группировки гарантий независимости судей административных судов в классификационные группы на основании различных критериев.

В рамках исследования механизма формирования судебного корпуса характеризуются основные недостатки современной системы кадрового обеспечения административного судопроизводства, анализируются существующие на сегодня модели отбора судей, выявляются их основные преимущества и

недостатки. На основе анализа взглядов ученых, действующего законодательства, международных нормативно-правовых актов, а также обобщения результатов проведенного опроса, обосновывается наиболее оптимальная модель формирования судейского корпуса. Особое внимание уделяется определению основных путей укрепления гарантий несменяемости судей административных судов. Раскрывается значение, которое играет несменяемость в механизме обеспечения независимости судей именно административных судов. На основе проведенного исследования формулируются предложения по повышению роли и значения несменяемости в обеспечении независимости судей административных судов. Обосновываются основные пути совершенствования порядка привлечения судей к административной, уголовной и гражданско-правовой ответственности.

Ключевые слова: административное судопроизводство, уровень независимости судей, гарантии независимости судей, отбор судей, неприкосновенность судей, независимость судей, судейский иммунитет.

SUMMARY

Chemodurova N. O. Administrative and Legal Basis of the Realization of the Principle of Independence of Judges in Administrative Judiciary. – *The manuscript.*

The thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2017.

The scientific value of the dissertation is that for the first time in the national administrative and legal science on monographic level, with the current legislation, international and legal standards and enforcement practices considered, a comprehensive analysis of principle of independence of administrative judges has been conducted. Moreover, deficiencies of administrative and legal regulation of guarantees of its provision has been identified and an attempt to justify the ways of their elimination has been made.

The paper analyzes the content and features, and the necessary social and significance of principle of independence of administrative judges. The dissertation analyzes internal and external level of independence of administrative judges. Active systematization and analysis of regulations that define the content of the principle of judicial independence and guarantees of its provision are conducted. The author shows their weaknesses and identifies the key areas of improvement.

Particular attention is paid to the characteristics of the content, concepts, features and functions of guarantees the independence of administrative judges.

The paper analyzes the system of guarantees of the independence of administrative judges, carries out their classification and on the basis of the analysis justifies the proposals for their optimization and the expansion of content. The author justifies the ways to improve the procedure for imposing administrative, criminal and civil liability on judges.

Keywords: administrative judiciary, the level of independence of judges, the guarantees of independence of judges, the selection of judges, the immunity of judges, the independence of judges, judicial immunity.